

Korszerűtlen vitézi köszöntő

Kezdhethném úgy is: Tábornok Úr! Vagy így: Vitézlő Kapitány Uram! Vagy valami efféle. Hogy szívem szerint mégis „Édes Bátyámat” mondanék-írnék, annak oka kettős: még valamikor az ősködben (1993? 1995?), törzshelyén, vagyis Emma néni Török utcai, az irodalmi öröklétbe nemsokára belépő pincecsárdájában örvendetesen, meglepően rövid idő és hasonlóképpen kevéske vörösbor után megvallva, hogy testvér nélküli egyetlenke lévén, egészen aprócska korom óta mindig egy bátyra vágytam, aki részint védelmez-oltalmaz, részint gondozója-eligazítója ilyen-amolyan férfiúi morális, hormonális és egyéb gondjaimnak-bajaimnak.

Döbrentei Kornél akkor is szigorúnak és minimum Humphrey Bogartosan férfiasnak-sziklaszilárdnak akart látszani, és azt hiszem, nagyjából az is volt. Eltökéltége és olykor a rigorózus kötözködésig terjeszkedő erkölcsi-eszmei identitásának nemesi fensége mögül – talán az elégedett sóhajtással elfogadott tiszteletbeli öccs cím hatására – észre-észre lehetett venni a nagyon is esendő, magányos magyar férfi időtlenül költői és olykor tragikus szépségű alakját, valahol a törzsasztala fölött olvasható versrészlet („borrá ha szentül az Ige; / testet, szellemet átítat, / lelkem Istennel összeforr, / hozzá emel az áhítat”, a *Háromputtyonyos bordal*ból) és a komor precizitással sorakoztatott érvek, magyarázatok, okfejtések mögött. Egyik kezemen is könnyű megszámolni, hosszú-hosszú évtizedek alatt ugyan hány férfitársammal tudtam oly bizalmasan, olyan megértő-okos-empatikus, érett, mély és emlékezetes beszélgetéseket folytatni, mint vele. Nemcsak megértő és figyelmes lévén, hanem a fél évtizeddel fiatalabb, vidékről alig két-három éve felkerült pályatársat arisztokratikusan finom fölényel bár, de csodálatosképpen mégis meggyőző módon magával mindvégig egyenrangúnak tekintve. Holott akkoriban már olyan versek álltak mögötte, mint a máig szégyenletesen kevésbé ismert, a szovjet hódoltság időszakának döbbenetes emléket állító *A felszabadítás szomorúsága*, a később emblematicussá vált 1989-es *Átpingált március* vagy az éppen megismerkedésünk

kezdeti időszakában, illetve nem sokkal korábban keletkezett, egyediségében különleges jelentőségű *Vitézeknek való dévaj balladák* (de erről később). Ám amikor – éppen húsz éve, 1996 őszén – meghozta az esszékötet, a *Sötét delelés* első példányait, a *Dugovics Titusz*, a *Háló nélkül* vagy akár az *Amíg a hír Marathontól megérkezik* olvastán már alighanem sejtettem, amit most már ki kell mondani: ezekkel az írásokkal Döbrentei a Csoóri utáni magyar esszé legjobbjai között keresett helyet magának – nagy kár, hogy ezt a „vonalat” később nem igazán folytatta. Amikor pedig a dermesztő hatású Balassi-verset, a *Magyaroknak valót* vagy – visszafelé pillantva az időben – a varázslatosan könnyed szépséget mutató, korábbi termésből való *Télt* hallottam („Jézus áttűz a nyárból...”), belső titkos rekeszeink egyikébe rejtett szeretetemben titkon kezdtem egyre kihívóbban büszke lenni az én tiszteletbeli bátyámra.

Hogy Kornél most 70 éves, körülbelül olyan, mint azt mondani: az idős és szolid Marylin Monroe vagy a bezárkózón aszkétikus Zorba – maga az abszurditás. A teljes és tökéletes lehetetlenség. Egy jó negyvenes, markáns egykori tengerész áll előttünk, ábrándos szemű versolvasó hölgyikék és több mint veszedelmes tekintetű nőstény démonok gondosan kijelölt célpontja. Olyan jóvá-gású és annyira férfias, hogy az már szinte idegesítő, vagy éppen már fáj. Warden a *Most és mindörökkéből* – kicsit hasonlított is rá a filmben Wardent alakító színész – vagy éppen McMurphy a *Száll a kakukkból* tán nem igazán Jack Nicholson-i, annál kissé intellektuálisabb kiadásban. Mindenesetre szinte tola-kodóan feltűnő – rá nem lehet nem odafigyelni, ha megjelenvén, tábornoki szemletekintettel végigpásztáz a már ott levőkön, majd gyakorlott, elegáns moz-dulattal helyet foglal: középkorú, kissé történelemviharok verte, a jelen virtuá-lisra csiszolt világában bizonyára már kissé korszerűtlennek is tartott úr, fényesre borotvált pillantással.

Idős vagy pláne öreg Döbrentei nem létezik, mint ahogy nincs fehér néger és nincs fából készült vaskarika sem. Erre két, öccserejű bizonyítékom van – egy a már említett és számomra különlegesen kedves, nemigen taglalt kötet és egy hosszú-hosszú, közösen megélt közéleti-politikai küzdelemsorozat, mely-ben ugyan még ő sem a főszereplő volt – ám hogy több mint figyelemre méltó, példás kabinetalakítást nyújtott, az egészen bizonyos.

A magyar szellemi élet idestova fél évtizede elhunyt nagy zsonglóre, közös barátunk, a briliáns íráskészségű Hornyik Miklós írja: „Sajátos jelenség a ma-gyar költészet immár nyolc évszázados öncsonkító kettőssége. Példaképpen Petőfi izzadt parasztarca forradalmi verseiben és ábrándos önarcképe a szerel-mi lírájában. „Szerelmes vagyok én / Megmondjam-e, kibe? / Egy barna kis le-ány / Hófehér lelkibe!” Egyfelől bős forradalmiság, akasszátok fel a királyokat meg ilyesmi, másfelől meg a barna kisleány hófehér lelke – ám semmi egyebe. Sorshelyzetünket megörökítő költőink közéleti fellépése szobortalapzatot sür-get. Ottlik Géza egyik esszéjében találjuk a következő sorokat: „nagy költőink nem titkolták, hogy a világ minden fájalmát, kilátástalanságát és reményte-lenségét hordozzák lelkükben, és hamarabb hasonlítottak csakugyan egy beteg

sashoz, mint egy szép szál szeretetre méltó férfihoz.” Döbrentei Kornél is olyanformán gubbaszt előttünk, mint a nemzet lankadt szárnyú sasmadara, valamely Trianon előtti magányos magyar szirtfokon. Azzal a nem csekély eltéréssel azonban, hogy ő nemcsak a barna kisleány hófehér lelkibe szerelmes, hanem a barna kisleány egyéb alkatrészei is élénken foglalkoztatják. Döbrentei szerencsére nem ismeri a testi és a lelki szerelem kettősségét. Látszólagos mozdulatlansága ama elhagyott szirtfokon csupán terepszínű készenlét és álcázott, éber figyelem. A feltámadó szenvedély hívó szavára csattogó szárnyakkal hagyja el telephelyét.

Ez a versgyűjtemény a másság kultusza helyett az azonosság tiszteletére inti olvasóját praktikus tanácsok formájában. Döbrentei Kornél szexuállélektani felfogásában ez körülbelül annyit jelent, hogy a férfi legyen férfi, a nő pedig nő, ha már a Teremtőnek ez volt a szándéka velünk. S azt is: amikor kedvező közötünk, férfiak és nők között a csillagok állása, úgy forduljunk egymás felé, ahogyan ez az idők kezdete óta és a Természet Könyvében meg van írva.”

Valamikor 1992 vége felé a Zrínyi Kiadó igazgatói szobájában gyakran még este 7-8 óra körül is égett villany: a kiváló ízlésű igazgató, Fejér Dénes vehemensen kapacitálgatta a szemközti fotelben viszonylag csendes szerénységgel üldögélő költőt, ugyan lenne már szíves hozni a balladák következő darabját, igaz, a múltkor már hozott kettőt, de legalább még kettő kéne, hát akkor mikorra is, mester? Imígyen kipréselgetvén szerzőből a sikamlós erotika borotvaélén példaadó ízléssel egyensúlyozó kollekción, született meg a *Vitézeknek való dévaj balladák*, kockáztassuk meg: a legújabb kori magyar költészetben Babits Erató-jához hasonlítható színvonalú és súlyú, a nevezetes Löwy Árpád-verseket sokszorosan felülmúló, a trágárság minimumát is gondosan elkerülő, bölcs bájjal, szellemes, könnyed eleganciával és roppant szeretetre méltó szellemmel-szemlélettel összeállt versgyűjtemény. Ahogyan Alexa Károly írja: nincs bennük „viszszásság, nincs rossz íz, hamisság, viszolyogtató poétizálás”. A *Bugyi-ballada*, *Az elszalasztott alkalmakról*, a *Ballada a kispárnáról*, *Az őszinteségről* vagy éppen a kötetzáró, megindító szépségű *Illeszkedő ballada* – egytől egyig olyan vitézt mutat, aki – Szokolczay Lajos szavaival – „combok, mellek barikádján” is derekasan, színvonalasan és „vaskos bájjal” állja sarat.

Fegyvert s vitézt éneklek – tulajdonképpen így is lehetne méltatni születésnapján. Zrínyi valószínűleg elégedetten bólintana arra a harcos, küzdő helytállásra, ahogyan Döbrentei, Alexa kifejezését átvéve, „Balassi kardjának méltó örököse”, viselte az évtizedek alatt reá zúdultakat: a katonatisztgyermek minden származási gyötrelmét a szovjet hódoltsági-kommunista Magyarországon vagy a meg-megújuló támadásokat „antiszemizmusa”, „szélsőségessége” miatt – jól ismert, már egyre szaporábban a história szemétdombjára vagy a történelem illemhelyére kerülő vádak, a tolvaj kiált rablót változatos megnyilvánulási formái (az „aki nincs velünk, az antiszemita” jelszavától a minősített hazaárulók kirekesztést kiáltó kirekesztéseigi és tovább). Aki persze azt hiszi, rezzenéstelenül viselte mindezt, alaposan téved: ha a testvéri tapintat és az eszme- vagy

